

Прикладом відповідальності, творчої ініціативи в праці для учня повинен стати вчитель. "Справжній вихователь вбачає велику небезпеку в тому, що учні стають споживачами знань, які він, учитель, вкладає їм у голови. Це найгірше, що може бути в педагогічній праці. Педагог-вихователь прагне до того, щоб учні бачили в ньому не байдужу людину, яка тлумачить явища навколишнього світу, а захопленого, допитливого дослідника, який завжди визначає свою ідейну позицію" [7: 102]. Досліджувати разом з учнями, працювати разом – так повинен діяти вчитель.

Висновки. Отже, в сучасних умовах людина є власником такого економічного ресурсу як праця, а значить самостійно приймає рішення щодо його використання та ставлення до процесу праці. Завдання суб'єктів педагогічного середовища полягає в тому, щоб навчити дитину працювати (діяти) та вміло використовувати працю (як економічний ресурс), вклавши максимум зусиль у формування її якості, виховувати особистісне ставлення до праці з позиції громадянського суспільства.

Вважаємо, що педагогічна спадщина В.Сухомлинського є джерелом великої любові до людей та до праці з людьми в інтересах суспільного розвитку, в інтересах народу.

Подальші дослідження. На нашу думку, подальшого дослідження потребують проблеми розроблення та впровадження в практику загальноосвітніх навчальних закладів конкретних програм щодо формування економічної культури учнів як складової системи навчально-виховної роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дацюк Л. Підприємство//Урядовий кур'єр. – 2009. – №33 – 8 с.
2. Загальна економіка: Підручник для 10 (11) класів середніх загальноосвітніх закладів (І.Ф.Радіонова, І.С.Кравченко, В.В.Радченко. За ред. І.Ф.Радіонової. – Кам'янець – Подільський: Абетка-НОВА, 2005. – 368 с.
3. Збірник програм з економіки для загальноосвітніх навчальних закладів (для курсів за вибором). Ч.ІІ. – Кам'янець – Подільський: Аксіома, 2008. –384 с.
4. Мудрик А.В. Социализация и «смутное время». – М.: Знание, 1991. – 80 с.
5. Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти //Інформаційний збірник МОН України. – 2008. – №34 – 35. – С.23-43.
6. Родчанин Е.Г., Зязюн И.А. Гуманист. Мыслитель. Педагог. Об идеалах В.А.Сухомлинского. – М.: Педагогика, 1991. – 112 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. – К., "Рад. школа", 1976.
8. Сухомлинский В.А. О воспитании / Сост. и авт. вступит. очерков С.Соловейчик. – М.: Политиздат, 1982. – 270 с.

УДК 373.3.091

В.П. Харченко

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Статтю присвячено використанню ідей В. О. Сухомлинського у сучасному дошкільному навчальному закладі.

The article is devoted to the use of V. O. Sukhomlinsky's ideas in modern preschool educational establishment.

Постановка загальної проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку особистості. Закон України „Про освіту” наголошує: „Освіта – основа духовного, соціального, екологічного, культурного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є

всебічний розвиток людини як особистості, розвиток талантів, розумових і фізичних здібностей...” [4]. У статті 23 Конституції України зазначено: „Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов’язки перед суспільством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості [1: 7 – 8].

Освітні парадигми сучасності є орієнтованими не лише на масові педагогічні явища, а й на особистість дитини, що, у контексті інноваційних процесів, значною мірою сприяє гармонійному розвитку особистості кожного дошкільняти.

Надійним шляхом розв’язання визначеної проблеми є осмислення, узагальнення, оцінка досвіду минулого як багатого джерела ідей для подолання основних суперечностей сьогодення, а саме: спадщина Аристотеля, Демокрита, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо тощо. У цьому зв’язку досвід вітчизняних педагогів має велике теоретичне і практичне значення, оскільки, поза будь-яким сумнівом, символізує собою демократичну педагогіку, одне з головних місць у якій посідає проблема формування особистості дитини, зокрема творчість А. Макаренка, К.Ушинського, В. Сухомлинського та інших, психологів Л. Виготського, П. Зінченка, С.Л. Рубінштейна тощо.

Метою дослідження є визначення та наукове обґрунтування проблеми використання ідей В. О. Сухомлинського у сучасному дошкільньому навчальному закладі.

Проблема виховного середовища як засобу впливу на духовний світ вихованців та чинника формування їхніх поглядів, переконань і звичок завжди була актуальною. А в умовах сучасного соціуму, коли виховне середовище є надто суперечливим і сприяє появі нахилів агресивності, девальвації цінностей, руйнації довіри і здоров’я людини, вона потребує особливої уваги.

У зв’язку з цим вважаємо за доцільне проаналізувати особливості виховного середовища та його складових у сучасному дошкільньому навчальному закладі за педагогічною системою В.О. Сухомлинського.

Так, педагог зазначав: „Мистецтво виховання полягає в тому, щоб виховували не тільки людські відносини, не тільки приклад і слово старших, не стільки традиції, що дбайливо зберігаються у колективі, а й речі – матеріальні і духовні цінності. Виховання середовищем, обстановкою, створеною самими дітьми, речами, що збагачують духовне життя колективу” – це, на наш погляд, одна з найтонших сфер педагогічного процесу [9: 89].

На сучасному етапі розвитку дошкільнього навчання та виховання обов’язковим елементом є, так зване, виховне середовище колективу, у ньому діти самі виховують один одного, допомагають один одному долати свої помилки. Якщо дитина „оступилася”, зробила щось недобре, образила когось, то у дитячому колективі обов’язково знайдеться кілька дітей, які підійдуть і роз’яснять, як правильно треба було зробити і нададуть пораду, як вийти із ситуації, що склалася.

Колектив – велика сила, яка допомагає вчитися жити у нашому, дуже непростому, суспільстві. Василь Олександрович вважав, що особа і колектив – це дві грані, дві сторони єдиного людського буття. Немає і не може бути виховання особи зовні колективу, оскільки „абстрактного колективу” без осіб не існує. Але, на думку вченого, справжній колектив формується лише там, де є досвідчений педагог, який щиро любить дітей. Дійсно у атмосфері відвертості, доброзичливості дитина прагне бути кращою, але не для того, щоб її похвалили, а з внутрішньої потреби відчувати пошану оточуючих, не втратити в їхніх очах своєї гідності.

Однак є й інший бік медалі, коли педагог з тієї або іншої причини не зміг створити міцний колектив. Тоді у дитячому колективі починаються розбіжності у поглядах, прагнення одного отримати лідерство над усім колективом. Починається гноблення слабких дітей як фізично, так і морально. І ось тоді дія на вразливу психіку дитини силою морального засудження колективу частіше за все призводить до того, що дитина „ламається”, стає лицемірною, або, що не менш жахливо, робиться жорстокою у сліпій ненависті проти всіх.

Василь Сухомлинський підтримував гуманістичні традиції навчання та виховання. Він пропагував виховання без покарань у навчальних закладах і стверджував, що цей процес має бути педагогічним принципом всього педагогічного колективу. Покарання Сухомлинський, на відміну від його попередників, розумів набагато глибше. „Виховання без покарання – це не вузька справа навчального закладу, – говорив В.О.Сухомлинський. – Це одна з найважливіших проблем... перевлаштування суспільства, його якнайтонших і найскладніших сфер – людської свідомості, поведінки, взаємостосунків” [8: 43].

За думкою вченого, розумове виховання передбачає набуття знань, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних і творчих здібностей, вироблення культури розумової праці, виховання інтересу і потреби в розумовій діяльності, у постійному збагаченні науковими знаннями, у застосуванні їх на практиці.

Розумове виховання відбувається у процесі одержання наукових знань. Але знання стають фактором розумового виховання лише за умови, коли вони є переконаннями особистості, її духовним багатством, якщо позначаються на ідейній спрямованості людини, на результаті її діяльності, на її суспільній активності та інтересах.

Головна мета розумового виховання – розумовий розвиток. Без нього, без гнучкої, живої думки неможливе розумове виховання, так стверджував В.О.Сухомлинський.

Важливими елементами розумового виховання є: праця, дослідження, експеримент, самостійне вивчення явищ, літературних джерел, різні досліди і дослідження тощо.

Нині розумовий розвиток у дошкільному навчальному закладі є необхідним складником всього процесу навчання та виховання. Прослухавши певну тему, діти разом з вихователем обговорюють, у яких випадках можна застосувати отримані знання. Звичайно, дуже часто трапляється так, що дитина з якихось причин не застосовує на практиці отриманих знань. І тоді на допомогу приходить колектив, який нагадує, що на занятті вже було розглянуто дану тему і що у такій ситуації необхідно вчинити саме так.

Розкриваючи зміст морального виховання, В.О. Сухомлинський із багатого спектра моральних якостей виділив людяність, доброту, чуйність, співпереживання, готовність прийти людині на допомогу. Спеціальними темами, на які педагоги не завжди звертали увагу, були виховання любові, поваги і доброти до батьків, родини, перш за все, до матері. В.О.Сухомлинський писав, що справжньою школою людяності є сім'я, ставлення до батьків, дідуся, бабусі, братів, сестер. Названа тема була центральною у виховній практиці педагога.

Іншою темою була тема позитивного прикладу у вирішенні завдань морального виховання. Сухомлинський говорив, що вчать слова, але захоплюють приклади. Педагог розробив програму формування моральних якостей особистості нашого суспільства. Центральною якістю у цій програмі була потреба робити людям добро, працювати на загальне благо і в цьому знаходити щастя, моральний сенс свого життя. В.О.Сухомлинський був переконаний, що для пробудження у дитини добрих почуттів до людей потрібно залучити її до діяльного піклування про них.

Одне з центральних місць у моральному вихованні педагог відводив формуванню правдивості, принциповості, прагнення відстоювати правду, домагатися її торжества, проявляючи при цьому наполегливість. Педагог навчав дітей пізнавати світ серцем, відчувати завжди той стан, у якому перебуває людина. Він глибоко розумів, що найскладніше у вихованні – це навчити дитину відчувати. Дитина, яка вміє відчувати іншу людину, стає людянішою, добрішою. Моральне виховання передбачає вплив на свідомість, волю і почуття людини. В.О.Сухомлинський не випускав із поля зору морального ідеалу особистості, формування громадянських поглядів, переконань, моральної позиції, моральної культури, емоційності, моральної дієвості і активності. Один із провідних принципів Сухомлинського – ніякого насильства над малюком. Діяльність дітей повинна ґрунтуватися на інтересах, зацікавленості, бажаннях, прагненнях до діяльності.

Справді, ми переконуємося майже щодня, що дитина як губка всмоктує у себе все, що скаже або зробить дорослий. Якщо дорослі зробили щось добре: поступилися місцем у автобусі літній людині, нагодували бездомне котеня, допомогли іншому у скрутний час, то,

звичайно, й дитина буде рости вихованою та чуйною. І, навпаки, якщо дорослі всім своїм еством доводять погані вчинки, як-от: вживають нецензурні слова або алкогольні напої, обманюють, ображають інших, то звідки ж дитина буде брати доброту у серці? Звичайно ж вона не знатиме, що таке взаємодопомога та взаємоповага.

Також В.О. Сухомлинський глибоко вірив у благородну силу праці. Якщо дитина вклала свою душу в працю для людей і знайшла у цій праці радість, вона не зможе стати недоброю людиною.

Завдання трудового виховання – працьовитість, усвідомлення необхідності праці, любов до дітей, потреба у праці. Трудове виховання розпочинається з навчання. Працею для дошкільника є думка, пізнання світу, одержання знань, формування поглядів і переконань. Яке ставлення до розумової праці, таке ставлення і до праці фізичної. Навчання стає працею, якщо у ньому є ознаки праці: мета, зусилля, результат. В.О.Сухомлинський був прихильником раннього залучення дітей до праці, рекомендувавши використовувати різноманітні її види. У праці повинні поєднуватися зусилля рук і думки. Праця має сенс у тому випадку, якщо у ній бере участь розум дитини і якщо в ній приховано великі виховні можливості. Система трудового виховання В.О. Сухомлинського ґрунтується на принципі поєднання навчання з продуктивною працею.

Сьогодні у дошкільних навчальних закладах є обов'язковим виховання у праці. Звичайно, праця має бути посилюючою для кожної вікової групи. Діти із задоволенням виконуватимуть різноманітні доручення вихователя: принесуть – віднесуть, подадуть – заберуть, квіти поллють, накриють у їдальні столи, допоможуть двірникові прибрати ігровий майданчик тощо.

Естетичне виховання – важливий елемент формування особистості. Не враховуючи інших факторів, людина стає людиною і завдяки тому, що навчилася цінити і творити прекрасне. Важливе місце Сухомлинський відводив формуванню потреби відчувати красу, зокрема у людині, у її праці, стосунках, вчинках.

Взагалі естетичне виховання охоплює всі сторони особистості. Воно включає такі джерела, як природа, мистецтво, людське суспільство. Донині під час екскурсій діти вчать пізнавати красу природи, виражати її за допомогою слова, музики, малюнка. Також важливим засобом естетичного виховання є казка, за допомогою якої дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем, вчиться розуміти красу людських вчинків, стосунків, красу слова. Вихованець повинен не тільки відчувати, розуміти і цінити прекрасне. Основним завданням сьогодення є вміння педагога навчити дітей творити красу.

Висновки. Результати історико-педагогічного дослідження дають нам можливість акцентувати увагу на тому, що система дошкільного виховання базується на мудрості народної педагогіки й теоретичних положень педагогічної науки, що їх було сформульовано відомими педагогами і які у майбутньому мають бути втіленими у систему навчання та виховання особистості дошкільняти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Право, 2001. – 47 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – Законодавство України про освіту. За станом на 14 грудня 2006 р./ Верховна Рада України: Офіц. вид. – К.: Парламентське видавництво, 2007. – С. 128-129.
3. Закон України „Про дошкільну освіту”. Законодавство України про освіту. За станом на 14 грудня 2006 р./ Верховна Рада України: Офіц. вид. – К.: Парламентське видавництво, 2007. – С. 115-140.
4. Закон України „Про освіту” // Освіта. – 25. 06. 1991. – С. 5.
5. Державна національна програма „Освіта”. Україна ХХІ століття. – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Освіта України. – 2001. – 18 липня. – С. 4 – 6.
7. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К., 1978. – 283 с.
8. Сухомлинський В. А. Сердце отдаю детям // 4-е изд.– К., 1973. – 288 с.
9. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего гражданина. – К., 1976. – 286 с.